bezpieczeństwach w mieście, w niebezpieczeństwach na puszczy, w niebezpieczeństwach na morzu, w niebezpieczeństwach między fałszywymi braćmi;

27. W pracy i w utrudzeniu, w niedosypianiu często, w głodzie i w pragnieniu, w postach często, w zimnie i w nagości;

28. Oprócz tego, co skąd inąd przypada, ono naleganie na mię na każdy dzień, i ono staranie o wszystkie zbory.

29. Któż choruje, a ja nie choruję? Któż się gorszy, a ja nie palę?

30. Jeźli się mam chlubić, z krewkości moich chlubić się będę.

31. Bóg i Ojciec Pana naszego Jezusa Chrystusa, który jest błogosławiony na wieki, wie, iż nie kłamię.

32. W Damaszku hetman ludu * króla Arety, osadził był strażą miasto Damaszek, chcąc mię pojmać; alem oknem po powrozie w koszu przez mur był spuszczony, i uszedłem rąk jego. *Dzie.9,24.

ROŹDZIAŁ XII.

I. Objawienia Boże 1—6. II. pokusy i prace swoje, w których się moc Chrystusowa pokazuje 7—10. III. i insze dowody apostolstwa swego wypisawszy 11.—13. IV. obiecuje przyjść do nich 14—19. V. upomina, aby się na jego przyjście przygotowali, tak aby ani on, ani oni żałości nie mieli 20.21.

Wprawdzieć mi się chlubić nie jest pożyteczno: jednak przyjdę do widzenia i objawienia Pańskiego.

2. Znam człowieka w Chrystusie przed czternastoma laty, (jeźli się to działo w ciele, nie wiem, jeźli oprócz ciała, nie wiem, Bóg wie,) który zachwycony był aż * do trzeciego nieba. *Dzie.9,2. r.22,17. r.26,13.

3. A znam takiego człowieka, (jeźli się to działo w ciele, jeźli oprócz ciała, nie wiem, Bóg wie.)

4. Iż był zachwycony do raju, i słyszał niewypowiedziane słowa, których się człowiekowi nie godzi mówić.

5. Z takiego człowieka chlubić się będę; ale z siebie samego chlubić się nie będę, tylko z krewkości moich.

6. Albowiem jeźlibym się chciał chlubić, nie będę głupim; bo prawdę powiem, ale wstrzymam się, aby kto o mnie nie rozumiał nad to, czém mię być widzi, albo co słyszy ode mnie.

II. 7. A iżbym się zacnością objawienia nader nie wynosił, dany mi jest bodziec ciału, anioł szatan, aby mię policzkował, żebym się nad miarę nie wynosił.

8. Dlategom trzykroć Pana prosił, aby odstąpił ode mnie.

9. Ale mi rzekł: Dosyć masz na łasce mojéj; albowiem moc moja wykonywa się w słabości. Raczéj się tedy więcéj chlubić będę z krewkości moich, aby we mnie mieszkała * moc Chrystusowa. *Filip.4,13.

10. Dlatego się kocham w krewkościach, w potwarzach, w niedostatkach, w prześladowaniach i w uciskach dla Chrystusa; bo gdym jest słaby, tedym jest mocny.

III. 11. Stałem się głupim, chlubiąc się; wyście mię do tego przymusili. Bom ja od was miał być chwalony, ponieważem nie był podlejszym, niżeli oni bardzo wielcy Apostołowie, chociażem nic nie jest.

12. Jednak znaki * Apostoła pokazane są u was we wszelkiéj cierpliwości, w znamionach i w cudach i w mocach. *1 Kor.9,2.

13. Bo cóż jest, w czémbyście podlejsi byli nad insze zbory, tylko żem ja sam próżnując, nie obciążył * was? Odpuśćcież mi tę krzywdę. *1 Kor.9,12. 2 Kor.11,9.

IV. 14. Oto trzeci raz jestem gotów przyjść do was, a nie obciążę was próżnując; albowiem nie szukam tego, co jest waszego, ale was samych; boć nie dziatki mają rodzicom skarbić, ale rodzice dziatkom.

15. Lecz ja bardzo rad nakład uczynię i samego siebie wynałożę za duszę waszę, aczkolwiek bardzo was miłując, mniéj bywam od was miłowany.

16. Ale niech tak będzie; jam was nie obciążył, tylko chytrym będąc, zdradąm was pojmał.

17. Izalim was przez którego z tych, którychem do was posłał, oszukał?

18. Uprosiłem Tytusa, i posłałem z nim brata tego. Izali was Tytus oszukał? Izaliśmy nie jednym duchem postępowali? Izali nie jednemi stopami?

19. Znowuż mniemacie, że się przed wami obmawiamy? Przed obliczności Bożą w Chrystusie mówimy, a to wszystko, najmilsi! dla waszego zbudowania.

V. 20. Bo się boję, bym snać przyszedłszy, nie znalazł was takimi, jakimibym nie chciał, a ja téż żebym nie był znaleziony od was, jakiegobyście wy nie chcieli; by snać między wami

nie było * swarów, zazdrości, gniewów, zwad, obmowisk, mruczenia, nadymania i rosterków; *Gal.5,19.20.

21. By mię zasię Bóg mój, gdy przyjdę, nie poniżył u was, i żałowałbym wielu tych, którzy przedtém grzeszyli, a niepokutowali z nieczystości i z wszeteczeństwa i z rozpusty, którą popełnili.

ROŹDZIAŁ XIII.

I. Trzeci raz się do Koryntów obiecując 1. II. sroższą pomstą im grozi 2—4. III. a zwłaszcza iż samą rzeczą doznali mocy Chrystusowéj w jego apostolstwie 5—9. IV. na ostatek życzy, aby się upamiętali 10. V. a wszystkiego dobrego powinszowawszy 11. VI. pozdrawia ich 12. 13.

Trzeci to już raz idę do was. W ustach dwóch albo trzech * świadków stanie każde słowo. *5 Moj.19,15. Mat.18,16. Jan.8,17. Żyd.10,28.

II. 2. Powiedziałem przedtém i znowu powiadam jako powtóre obecny, a teraz nie będąc obecny piszę tym, którzy przedtém grzeszyli, i wszystkim inszym, że jeźli znowu przyjdę, nie przepuszczę im.

3. Ponieważ chcecie doświadczyć tego, który we mnie mówi, Chrystusa, który ku wam nie jest słaby, ale mocny jest w was.

4. Bo aczkolwiek ukrzyżowany jest jako słaby, ale żyje z mocy Bożéj, a tak i myśmy z nim słabymi, ale żyć będziemy z nim z mocy Bożéj przeciwko wam.

III. 5. Doświadczajcie samych siebie, * jeźliście w wierze, samych siebie doznawajcie. Czyli samych siebie nie znacie, że Jezus Chrystus w † was jest? chyba żebyście byli odrzuceni. *1 Kor.11,28. †Efez.3,17.

6. Mam jednak nadzieję, że poznacie, iż my nie jesteśmy odrzuconymi.

7. I modlę się Bogu, abyście nic złego nie czynili; nie iżbyśmy się my doświadczonymi okazali, ale abyście wy to, co jest dobrego, czynili, a my żebyśmy byli jako odrzuceni.

8. Boć nie możemy nic przeciwko prawdzie, ale za prawdą.

9. Albowiem się radujemy, że chociaśmy my słabymi, aleście wy mocnymi; a tegoć i życzymy, abyście wy byli doskonałymi.

IV. 10. Przetoż to piszę, nie będąc obecny, abym będąc obecnym, nie musiał używać srogości według mocy, którą mi dał * Pan na zbudowanie, a nie na zepsowanie. *2 Kor.10,8.

V. 11. Na ostatek, bracia! miejcie się dobrze; doskonałymi bądźcie, cieszcie się, jednomyślnymi * bądźcie, w pokoju żyjcie, a Bóg miłości i pokoju będzie z wami. Pozdrówcie jedni drugich w świętém † pocałowaniu. *Rzym.15,5. †Rzym.16,16. 1 Kor.16,20. 1 Tes.5,26. 1 Piotr.5,14.

VI. 12. Pozdrawiają was wszyscy święci.

13. Łaska Pana Jezusa Chrystusa, i miłość Boża, i społeczność Ducha Świętego niech będzie z wami wszystkimi. Amen.

List wtóry do Koryntów napisany z Filipis, miasta Macedońskiego, przez Tytusa i Łukasza.

List Ś. Pawła Apostoła do Galatów.

ROŹDZIAŁ I.

I. Pozdrowiwszy Galatów, i zaleciwszy apostolstwo swoje 1—5. II. gromi je o odstąpienie od Ewangielii 6—14. III. Pokazując, że ją od Boga wziął 15. IV. pierwéj niż o niéj z którym z Apostołów mówił 16—23.

Paweł, Apostoł (nie od ludzi, ani przez człowieka, ale przez * Jezusa Chrystusa i Boga ojca, który go wzbudził † od umarłych;) *Tyt.1,3. †Rzym.4,24. Gal.2,20.

2. I wszyscy bracia, którzy są ze mną, zborom Galackim.

3. Łaska wam i pokój niech będzie od Boga Ojca i Pana naszego Jezusa Chrystusa.

4. Który wydał samego siebie za grzechy nasze, aby nas wyrwał * z teraźniejszego wieku złego według woli Boga i Ojca naszego; *Łuk.1,74.

5. Któremu niech będzie chwała na wieki wieków. Amen.

II. 6. Dziwuję się, iż tak prędko dacie się przenosić od tego, który was powołał ku łasce Chrystusowéj, do inszéj Ewangielii;

7. Która nie jest insza; tylko niektórzy są, co was turbują, i chcą wywrócić Ewangieliję Chrystusową.

8. Ale choćbyśmy i my, albo Anioł z nieba opowiadał wam Ewangieliję mimo tę, którąśmy wam opowiadali, niech będzie przeklęty.

9. Jakośmy przedtém powiedzieli, i te-

raz znowu mówię: Jeźliby wam kto inną Ewangielię opowiadał mimo tę, którąście przyjęli, niech będzie przeklęty.

10. Albowiem terazże do ludzi was namawiam, czyli do Boga? Albo szukamli, abym się podobał ludziom? Zaiste, jeźlibym się jeszcze * ludziom chciał podobać, nie byłbym sługą Chrystusowym. *1 Tes.2,4.

11. A oznajmuję * wam, bracia! iż Ewangielija, która jest opowiadana ode mnie, nie jest według człowieka. *1 Kor.15,1.

12. Albowiem ja anim jéj wziął, anim się jéj nauczył od człowieka, ale przez objawienie * Jezusa Chrystusa. *Efez.3,3.

13. Boście słyszeli o mojém obcowaniu niekiedy w Żydostwie, żem * nader prześladował zbór Boży i burzyłem go; *Dzie.9,1.2. r.26,9.10.

14. I postępowałem w Żydostwie nad wiele rówieników moich w narodzie moim, będąc nader gorliwym miłośnikiem ustaw moich ojczystych.

III. 15. Ale gdy się upodobało Bogu, który mię * odłączył z żywota matki mojéj, i powołał z łaski swojéj, *Jer.1,5. Dzie.9,15. Rzym.1,1.

IV. 16. Aby objawił Syna swego we mnie, abym go opowiadał * między poganami, wnetże nie radziłem się ciała i krwi; *Gal.2,8. Efez.3,8.

17. Anim się wrócił do Jeruzalemu, do tych, którzy przede mną byli Apostołami, alem szedł do Arabii, i wróciłem się zasię do Damaszku.

18. Potém po trzech latach * wstąpiłem do Jeruzalemu, abym się ujrzał z Piotrem; i mieszkałem u niego † piętnaście dni. *Dzie.9,26. †Dzie.9,28.

19. A inszegom z Apostołów nie widział, oprócz Jakóba, brata Pańskiego.

20. A co wam piszę, oto się przed Bogiem * oświadczam, żeć nie kłamię. *2 Kor.1,23.

21. Zatémem przyszedł do * krain Syryi i Cylicyi; *Dzie.9,30.

22. A byłem nieznajomym z twarzy zborom Żydowskim, które są w Chrystusie;

23. Lecz tylko byli usłyszeli, iż ten, który prześladował * nas niekiedy, teraz opowiada wiarę, którą przedtém burzył. I † chwalili Boga ze mnie. *Dzie.9,21. †Dzie.11,18.

ROŹDZIAŁ II.

I. Że nic przeciwnego jego Ewangielii Apostołowie nie trzymali 1. 2. II. Przykładem Tytusa nieobrzezanego dowodzi 3—10. III. a iż jéj przeciw zmyślania Piotrowemu bronił 11—16. IV. na ostatek, sumę Ewangielii, która zależy w usprawiedliwieniu darmo przez Chrystusa, przekłada 17—21.

Potém po czternastu latach wstąpiłem zasię do Jeruzalemu z Barnabaszem, wziąwszy z sobą i Tytusa.

2. A wstąpiłem według objawienia, i przełożyłem im Ewangieliję, którą każę między poganami a zwłaszcza zacniejszym, bym snać nadaremno nie bieżał, albo przedtém nie biegał.

II. 3. Ale ani Tytus, który zemną był, będąc Grekiem, nie był przymuszony, obrzezać się,

4. A to dla wprowadzonych fałszywych braci, którzy się wkradli, aby wyszpiegowali wolność naszę, którą mamy w Chrystusie Jezusie, aby nas w niewolę podbili.

5. Którymeśmy i na chwilkę nie ustąpili i nie poddali się, aby u was prawda Ewangielii została.

6. A od tych, którzy się zdadzą być czémś, (acz jakimi niekiedy byli, nic mi na tém; bo osoby * człowieczéj Bóg nie przyjmuje,) ci mówię, którzy się zdali być czémś, nic mi nie przydali. *5 Moj.10,17. 2 Kron.19,7. Ijob.34,19. Dzie.10,34. Rzym.2,11. Efez.6,9. Kol.3,25. 1 Piotr.1,17.

7. Owszem, przeciwnym obyczajem, widząc, iż mi jest zwierzona Ewangielija między nieobrzezanymi, jako Piotrowi między obrzezanymi,

8. (Albowiem ten, który był skuteczny przez Piotra w apostolstwie między obrzezanymi, skuteczny był i we mnie między poganami.)

9. I poznawszy łaskę mnie daną, Jakób i Kiefas i Jan, którzy się zdadzą być filarami, podali prawicę mnie i Barnabaszowi na towarzystwo, abyśmy my między poganami, a oni między obrzezanymi kazali.

10. Tylko upomnieli, abyśmy na ubogich pamiętali, o com się téż pilnie starał, * abym to uczynił. *Rzym.15,26. 1 Kor.16,1. 2 Kor.9,1.2.

III. 11. A gdy przyszedł Piotr do Antyjochii, sprzeciwiłem się mu w twarz; i był godzien nagany.

12. Albowiem przedtém, niż przyszli niektórzy od Jakóba, wespół z poganami jadał; a gdy ci przyszli, schraniał się i odłączał, bojąc się tych, którzy byli z obrzezania.

13. A wespół z nim obłudnie się obchodzili i drudzy Żydzi, tak, że i Barnabasz uwiedziony był tą ich obłudą.

14. Ale gdym obaczył, iż nie prosto chodzą w prawdzie Ewangielii, rzekłem Piotrowi przed wszystkimi: Ponieważ ty, będąc Żydem, po pogańsku żyjesz a nie po żydowsku, czemuż pogan przymuszasz, po żydowsku żyć?

15. My, którzyśmy z * przyrodzenia Żydowie a nie z pogan grzesznicy, *Filip.3,4.5.

16. Wiedząc, * iż nie bywa usprawiedliwiony człowiek z uczynków zakonu, ale przez wiarę w Jezusa Chrystusa, i myśmy w Jezusa Chrystusa uwierzyli, abyśmy byli usprawiedliwieni z wiary Chrystusowéj, a nie z uczynków zakonu, przeto, że † nie będzie usprawiedliwione z uczynków zakonu żadne ciało. *Dzie.13,38. Rzym.3,21. Filip.3,9. †Rzym.3,20.

IV. 17. A jeźli my szukając, abyśmy byli usprawiedliwieni w Chrystusie, znajdujemy się * téż grzesznikami, tedyć Chrystus jest sługą grzechu? Nie daj tego Boże! *Rzym.3,24.

18. Albowiem jeźli to, com zburzył, znowu zasię buduję, przestępcą samego siebie czynię.

19. Bom ja przez zakon zakonowi umarł, abym żył * Bogu. *1 Tes.5,10. Żyd.9,14. 1 Piotr.4,2.

20. Z Chrystusem jestem ukrzyżowany, a żyję już nie ja, lecz żyje we mnie Chrystus; a to że teraz w ciele żyję, w wierze Syna Bożego żyję, który mię * umiłował, i wydał samego siebie za mię. *Gal.1,4.

21. Nie odrzucam téj łaski Bożéj; bo jeźli przez zakon jest sprawiedliwość, tedyć Chrystus próżno umarł.

ROŹDZIAŁ III.

I. Gromi Galatów, iż się od znacznéj łaski Bożéj, która założy w usprawiedliwieniu przez Chrystusa Pana, odwieść dali 1—5. II. pokazując, że i Abraham tak był usprawiedliwiony 6—9. III. Co sprawuje zakon 10—20. IV. i czemu jest podany 21—29.

O głupi Galatowie! Któż * was omamił, abyście prawdzie nie byli posłuszni, którym przed oczyma Jezus Chrystus przedtém był wymalowany, i między wami ukrzyżowany? *Gal.5,7.

2. Tego tylko radbym się nauczył od was: Z uczynkówli zakonu wzięliście Ducha, czyli z słuchania wiary?

3. Takeście głupi? począwszy duchem, teraz ciałem dokonywacie?

4. Takeście wiele cierpieli darmo, jeźli tylko i darmo?

5. Ten tedy, który wam dodaje ducha, i czyni cuda między wami, z uczynkówże zakonu to czyni, czyli z słuchania wiary?

II. 6. Tak jako „Abraham * uwierzył Bogu, i przyczytano mu to ku sprawiedliwości“. *1 Moj.15,6. Rzym.4,3. Jakób.2,23.

7. Widzicie tedy, że ci, którzy są z wiary, ci są synami Abrahamowymi.

8. A upatrzywszy to Pismo, iż z wiary Bóg usprawiedliwia pogan, przedtém opowiedziało Abrahamowi, iż w tobie będą * błogosławione wszystkie narody. *1 Moj.12,3. Dzie.3,25.

9. A tak ci, którzy są z wiary, dostępują błogosławieństwa z wiernym Abrahamem.

III. 10. Albowiem ile ich jest z uczynków zakonu, pod przekleństwem są; bo napisane: Przeklęty * każdy, któryby nie został we wszystkiém, co napisane w księgach zakonu, aby to czynił. *5 Moj.27,26. Jer.11,3.

11. A iż przez zakon nikt * nie bywa usprawiedliwiony przed Bogiem, jawna jest stąd; bo „sprawiedliwy z wiary † żyć będzie.“ *Gal.2,16. †Abak.2,4. Rzym.1,17. Żyd.10,38.

12. Ale zakon nie jestci z wiary; lecz „człowiek, * któryby je czynił, żyć będzie przez nie.“ *3 Moj.18,5. Ezech.20,11. Rzym.10,5.

13. Ale Chrystus odkupił nas z przekleństwa zakonu, stawszy się za nas przekleństwem, (albowiem napisane: Przeklęty każdy, * który wisi na drzewie.) *5 Moj.21,23.

14. Aby na pogan błogosławieństwo Abrahamowe przyszło w Chrystusie Jezusie, i abyśmy obietnicę Ducha wzięli przez wiarę.

15. Bracia! po ludzku mówię: a wszak i człowieczego * testamentu utwierdzonego nikt nie łamie, ani do niego co przydaje. *Żyd.9,17.

16. Lecz Abrahamowi uczynione są obietnice i nasieniu jego; nie mówi: I nasieniom jego, jako o wielu, ale jako o jedném: I nasieniu * twemu, które jest Chrystus. *1 Moj.12,7. r.15,5.

17. To tedy mówię, iż przymierza przedtém od Boga utwierdzonego względem Chrystusa, zakon, który po czterech set * i po trzydziestu latach nastał, nie znosi, aby miał zepsuć obietnicę Bożą. *2 Moj.12,40.

18. Albowiem jeźliż z zakonu jest

dziedzictwo, jużci nie z obietnicy; lecz Abrahamowi przez obietnicę darował je Bóg.

19. Cóż tedy zakon? Dla przestępstwa przydany jest, ażby przyszło ono nasienie, któremu się stała obietnica, sporządzony * przez Aniołów i przez rękę † pośrednika. *Dzie.7,53. †Dzie.7,38.

20. Lecz pośrednik nie jest jednego, ale Bóg jeden jest.

IV. 21. Zakon tedy jestże przeciwko obietnicom Bożym? Nie daj tego Boże! albowiem gdyby był dany zakon, któryby mógł ożywiać, prawdziwiećby z zakonu była sprawiedliwość.

22. Ale * Pismo zamknęło wszystko pod grzech, aby obietnica z wiary Jezusa Chrystusa była dana wierzącym. *Rzym.3,9. r.11,32.

23. A przedtém, niż przyszła wiara, byliśmy pod zakonem strzeżeni, wespół zamknieni będąc w tę wiarę, która potém miała być objawiona.

24. A przetoż zakon * pedagogiem naszym był do Chrystusa, abyśmy z wiary byli usprawiedliwieni. *Rzym.10,4.

25. Ale gdy przyszła wiara, już nie jesteśmy pod pedagogiem.

26. Albowiem wszyscy synami Bożymi jesteście przez wiarę w Chrystusie Jezusie.

27. Bo * którzykolwiek jesteście w Chrystusa ochrzczeni, w Chrystusaście się oblekli. *Rzym.6,3.

28. Nie masz Żyda, ani Greka; nie masz niewolnika ani wolnego; nie masz mężczyzny i niewiasty; albowiem wszyscy wy jednym jesteście w Chrystusie Jezusie.

29. A jeźliście wy Chrystusowi, tedyście nasieniem Abrahamowém, a według obietnicy dziedzicami.

ROŹDZIAŁ IV.

I. Od opieki zakonu wybawionym 1—3. II. przez Chrystusa, który jest celem zakonu 1—8. III. nie przystoi się do czczych ceremonii nawracać 9—12. IV. prowadzi tedy do szczerości nauki Ewangielii 13—20. V. i przykładem dwóch synów Abrahamowych naukę objaśnia 21—31.

Mówię tedy: (bracia!) Pokąd dziedzic jest dziecięciem, nic nie jest różny od sługi, panem będąc wszystkiego;

2. Ale jest pod opiekunami i dozorcami aż do czasu zamierzenia ojcowskiego.

3. Także i my, gdyśmy byli dziećmi, pod żywioły świata byliśmy zniewoleni.

II. 4. Lecz gdy przyszło wypełnienie czasu, posłał Bóg onego Syna swego, który się urodził z niewiasty, który się stał pod zakonem,

5. Aby tych, którzy pod zakonem byli, wykupił, żebyśmy prawa przysposobienia za * synów dostąpili. *Rzym.8,15.

6. A iżeście synowie, przetoż posłał Bóg Ducha Syna swego w serca wasze, wołającego Abba, to jest, Ojcze.

7. A tak już więcéj nie jesteś niewolnikiem, ale synem; a ponieważ synem, tedy i dziedzicem Bożym przez Chrystusa.

8. Aleć naonczas nie znając Boga, służyliście tym, którzy z przyrodzenia nie są * bogowie. *1 Kor.8,4.5.

III. 9. A teraz poznawszy Boga, owszem i poznani będąc od Boga, jakoż się zaś nazad wracacie ku żywiołom mdłym i mizernym, którym zasię znowu służyć chcecie?

10. Przestrzegacie * dni i miesiące, i czasy i lata. *Rzym.14,5. Kol.2,16.

11. Boję się o was, bym snać darmo nie pracował około was.

12. Bądźcie jako ja, gdyżem i ja jest jako wy, bracia! proszę was. Wniczémeście mnie nie ukrzywdzili.

IV. 13. Bo wiecie, żem w słabości ciała wam z przodku Ewangieliję opowiadał.

14. A pokuszenia mego, które było w ciele mojém, nie lekceście sobie ważyli, aniście niém gardzili, aleście mię jako Anioła Bożego przyjęli, i jako Chrystusa Jezusa.

15. Jakież tedy było błogosławieństwo wasze? albowiem wam daję świadectwo, iż, by była rzecz można, dalibyście mi byli wyłupiwszy oczy wasze.

16. Takżem się stał * nieprzyjacielem waszym, prawdę wam mówiąc? *Amos.5,10.

17. Pałają ku wam miłością nie dobrze, owszem chcą nas odstrychnąć, abyście ich miłowali.

18. A dobrać rzecz, pałać miłością w dobrém zawsze, a nie tylko, gdym jest obecnym u was.

19. Dziatki moje! (które znowu z boleścią rodzę, ażby Chrystus był wykształtowany w was,)

20. Chciałbym teraz być u was, i odmienić głos mój, ponieważ wątpię o was.

V. 21. Powiedzcie mi, którzy pod zakonem chcecie być, nie słuchacież zakonu?

22. Albowiem napisane, iż Abraham miał dwóch synów, jednego * z niewolnicy, a drugiego † z wolnéj. *1 Moj.16,15. †1 Moj.21,2.

23. Lecz ten, który był z niewolnicy,

według ciała się urodził, a który z wolnéj, według obietnicy.

24. Przez co znaczą się insze rzeczy; albowiem te są one dwa testamenty; jeden z góry Synajskiéj, który rodzi w niewolę; a ten jest jako Agar.

25. Albowiem Agar jest góra Synaj w Arabii, a stosuje się do niéj teraźniejsze Jeruzalem; bo jest w niewoli z dziatkami swojemi.

26. Lecz ono górne * Jeruzalem wolne jest, które jest matką wszystkich nas. *Objaw.21,2.

27. Albowiem napisano: Rozwesel się * niepłodna, która nie rodzisz; porwij się a zawołaj, która nie pracujesz w porodzeniu; bo ta opuszczona wiele ma dziatek, więcéj niż ta, która ma męża. *Izaj.54,1.

28. My tedy, bracia! tak jako Izaak, jesteśmy dziatkami obietnicy.

29. Ale jako na on czas ten, który się był urodził według ciała, prześladował tego, który się był urodził według ducha, tak się dzieje i teraz.

30. Ale co mówi Pismo? * Wyrzuć niewolnicę i syna jéj; albowiem nie będzie dziedziczył syn niewolnicy z synem wolnéj, *1 Moj.21,10.

31. A tak, bracia! nie jesteśmy dziećmi niewolnicy, ale wolnéj.

ROŹDZIAŁ V.

I. Jako ludzie prawdziwéj chrześcijańskiéj wolności używać mają 1—13. II. téj wolności suma: Miłować Boga i bliźniego 14. 15. III. Owoce ciała i ducha, i obydwóch koniec 16—26.

Stójcie tedy w téj wolności, którą nas Chrystus wolnymi * uczynił, a nie poddawajcie się znowu pod jarzmo niewoli. *Jan.8,32.36. Rzym.6,18. r.8,2.

2. Oto ja Paweł mówię wam, iż jeźli się obrzezywać * będziecie, Chrystus wam nic nie pomoże. *Dzie.15,1.

3. A oświadczam się zasię przed każdym człowiekiem, który się obrzezuje, iż powinien wszystek * zakon pełnić. *Jak.2,10.

4. Pozbawiliście się Chrystusa, którzy się kolwiek przez zakon usprawiedliwiacie; wypadliście z łaski.

5. Albowiem my duchem z wiary nadziei sprawiedliwości oczekujemy.

6. Bo w Chrystusie * Jezusie ani obrzeska nic nie waży, ani nieobrzeska; ale wiara przez miłość skuteczna; *Gal. 6, 15.

7. Bieżeliście dobrze; któż wam przeszkodził, abyście nie byli posłusznymi prawdzie?

8. Ta namowa nie jestci z tego, który was powołuje.

9. Trochę * kwasu wszystko zaczynienie zakwasza. *1 Kor.5,6.

10. Ja mam nadzieję o was w Panu, iż nic inszego rozumieć nie będziecie; a ten, który was turbuje, odniesie sąd, ktokolwiek jest.

11. A ja, bracia! jeźli jeszcze obrzeskę każę, czemuż jeszcze prześladowanie cierpię? Toć tedy zniszczone jest zgorszenie krzyżowe.

12. Bodajże i odjęci byli, którzy wam * niepokój czynią. *Joz.7,25.

13. Albowiem wy ku wolności powołani jesteście, bracia! tylko pod zasłoną téj wolności ciału * nie pozwalajcie, ale z miłości służcie jedni drugim. *1 Kor.8,9. 1 Piotr.2,11.

II. 14. Bo wszystek zakon * w jedném się słowie zamyka, to jest w tém: Będziesz miłował bliźniego twego, jako samego siebie. *3 Moj.19,18. Mat.22,39. Mark.12,31. Rzym.13,9. Jakób.2,8.

15. Ale jeźli jedni drugich kąsacie i pożeracie, patrzajcież, abyście jedni od drugich nie byli strawieni.

III. 16. A to mówię: Duchem * postępujcie, a pożądliwości ciała nie wykonywajcie. *Rzym.13,14.

17. Albowiem ciało pożąda * przeciwko duchowi, a duch przeciwko ciału; a te rzeczy są sobie przeciwne, abyście nie to, co chcecie, czynili. *Rzym.7,15.

18. Lecz jeźli duchem bywacie prowadzeni, nie jesteście pod zakonem.

19. A jawneć * są uczynki ciała, które te są: Cudzołóstwo, wszeteczeństwo, nieczystość, rozpusta, *1 Kor.3,3. r.6,9.

20. Bałwochwalstwo, czary, nieprzyjaźni, swary, nienawiści, gniewy, spory, niesnaski, kacerstwa,

21. Zazdrości, mężobójstwa, pijaństwa, biesiady, i tym podobne rzeczy, o których przepowiadam wam, jakom i przedtém * powiedział, iż którzy takowe rzeczy czynią, królestwa Bożego nie odziedziczą. *1 Kor.6,9. Efez.5,5. Kol.3,5.6.

22. Ale owoc * Ducha jest miłość, wesele, pokój, nieskwapliwość, dobrotliwość, dobroć, wiara, cichość, wstrzemięźliwość. *Rzym.14,17.

23. Przeciwko takowym * nie masz zakonu. *1 Tym.1,9.

24. Albowiem którzy są Chrystusowi, ciało swoje ukrzyżowali z namiętnościami i z pożądliwościami.

25. Jeźli duchem żyjemy, duchem też postępujmy.

26. Nie bądźmy chciwi próżnéj chwały, * jedni drugich wyzywając, jedni drugim zajrząc. *Filip.2,3.

ROŹDZIAŁ VI.

I. Jako się przeciwko upadłym 1—5. II. i przeciwko sługom słowa Bożego 6—9. III. i przeciwko domownikom wiary zachować 10. 11. IV. fałszywych naśladowców zakonu gromi, którzy się chlubią w ciele, a nie w krzyżu Pana Chrystusa 12—18.

Bracia! jeźliby też * człowiek zachwycony był w jakim upadku, wy duchowni: naprawiajcie takiego w duchu cichości, upatrując każdy samego siebie, abyś i ty nie był kuszony. *Mat.8,15.

2. Jedni drugich brzemiona * noście, a tak wypełniajcie zakon Chrystusowy. *Rzym.14,3. 1 Tes.5,14.

3. Albowiem jeźli kto mniema, żeby czém był, nie będąc niczém, takiego zawodzi własny umysł jego.

4. Ale każdy niechaj własnego swego uczynku doświadcza, a tedy sam w sobie chwałę mieć będzie, a nie w drugim.

5. Albowiem każdy swoje * własne brzemię poniesie. *Mat.16,27. Rzym.14,12. 1 Kor.3,8.

II. 6. A niech udziela * ten, który bywa nauczany w słowie, temu, który go naucza, ze wszystkich dóbr. *1 Kor.9,7.11.

7. Nie błądźcie; Bóg się nie da z siebie naśmiewać; albowiem cobykolwiek siał człowiek, to też żąć będzie.

8. Bo kto sieje ciału swemu, z ciała żąć będzie skażenie; ale kto sieje duchowi, z ducha żąć będzie żywot wieczny.

9. A dobrze czyniąc nie * słabiejmy; albowiem czasu swojego żąć będziemy nie ustawając. *2 Tes.3,13.

III. 10. Przeto tedy, póki czas mamy, dobrze czyńmy wszystkim, a najwięcéj domownikom wiary.

11. Widzicie, jakim długi list wam napisał ręką moją.

IV. 12. Którzykolwiek chcą być pozorni według ciała, ci was przymuszają, abyście się obrzezali, tylko aby dla krzyża Chrystusowego prześladowania nie cierpieli.

13. Albowiem i ci, którzy się obrzezują, nie zachowywują zakonu sami, ale chcą, abyście się wy obrzezali, żeby się z ciała waszego chlubili.

14. Ale ja, nie daj Boże, abym się miał chlubić, tylko w krzyżu Pana * naszego Jezusa Chrystusa, przez którego mi jest świat ukrzyżowany, a ja światu. *Jer.9,24. 1 Kor.1,31.

15. Albowiem w Chrystusie Jezusie ani obrzeska * nic nie waży, ani nieobrzeska, ale nowe stworzenie. *Gal.5,6. Kolos.3,11.

16. A którzykolwiek według tego sznuru postępować będą, pokój na nich przyjdzie i miłosierdzie, i na lud Boży Izraelski.

17. Na ostatek niechaj mi nikt trudności nie zadaje; albowiem ja piętna Pana * Jezusowe noszę na ciele mojém. *2 Kor.4,10.

18. Łaska * Pana naszego Jezusa Chrystusa niech będzie z duchem waszym, bracia! Amen. *Filip.4,22. 2 Tym.4,22.

Ten list do Galatów napisany jest z Rzymu.

List Ś. Pawła Apostoła do Efezów.

ROŹDZIAŁ I.

I. Po pozdrowieniu pisze o Bożém ludzi z łaski wybraniu 1—4. II. i o przysposobieniu za synów 5—6. III. Pokazuje, skąd zbawienie płynie 7. 8. IV. a iż to głębokie tajemnice 9—15. V. Prosi, żeby ich do zupełnéj tego wiadomości i Chrystusa znajomości Bóg przywieść raczył 16—23.

Paweł, Apostoł Jezusa Chrystusa przez wolę Bożą, świętym, którzy są w Efezie, i wiernym w Chrystusie * Jezusie. *1 Kor.1,2. 2 Kor.1,1—3.

2. Łaska wam i pokój niech będzie od Boga, Ojca naszego, i Pana Jezusa Chrystusa.

3. Błogosławiony niech * będzie Bóg i Ojciec Pana naszego Jezusa Chrystusa, który nas ubłogosławił wszelkiém błogosławieństwem duchownem w niebieskich rzeczach w Chrystusie; *2 Kor.1,2. 1 Piotr.1,3.

4. Jako nas wybrał w nim * przed założeniem świata, abyśmy byli świętymi i nienaganionymi przed obliczności jego w miłości. *2 Tym.1,9.

II. 5. Który nas przenaznaczył ku przysposobieniu za synów przez Jezusa Chrystusa dla siebie samego, według upodobania woli swojéj,

6. Ku chwale sławnéj łaski swojéj, którą nas udarował * w onym umiłowanym; *Mat.17,5. Jan.15,9.

III. 7. W którym mamy odkupienie przez krew jego, to jest odpuszczenie grzechów, według bogactwa łaski jego,

8. Którą hojnie pokazał przeciwko nam we wszelkiéj mądrości i roztropności.

IV. 9. Oznajmiwszy nam tajemnicę woli swojéj według upodobania swego, które był postanowił w samym sobie;

10. Aby w rozrządzeniu zupełności czasów w jedno * zgromadził wszystkie rzeczy w Chrystusie, i te, które są na niebiesiech, i te, które są na ziemi; *Gal.4,4. Efez.2,15.

11. W nim, mówię, w któryśmy i do działu przypuszczeni, przenaznaczeni będąc według postanowienia tego, który sprawuje wszystko według rady woli swojéj;

12. Abyśmy my byli ku chwale sławy jego, którzyśmy pierwéj nadzieję mieli w Chrystusie,

13. W którym i wy nadzieję macie, usłyszawszy słowo prawdy, to jest Ewangelię zbawienia waszego, przez którą też uwierzywszy, jesteście zapieczętowani Duchem * onym Świętym obiecanym, *Efez.4,30.

14. Który jest zadatkiem dziedzictwa naszego na wykupienie nabytéj własności, ku chwale sławy jego.

15. Przetoż i ja usłyszawszy o * téj wierze, którą macie w Panu Jezusie, i o miłości ku wszystkim świętym, *Kol.1,4.

V. 16. Nie przestaję dziękować * za was, wzmiankę czyniąc o was w modlitwach moich. *Filip.1,3. Kolos.1,3. 1 Tes.1,2.

17. Aby Bóg Pana naszego Jezusa Chrystusa, Ojciec on chwały, dał wam Ducha mądrości i objawienia ku poznaniu samego siebie;

18. Ażeby oświecił oczy myśli waszéj, abyście wiedzieli, która jest nadzieja powołania jego, i które jest bogactwo chwały dziedzictwa jego w świętych;

19. I która jest ona przewyższająca wielkość mocy jego przeciwko nam, którzy wierzymy według skutecznéj mocy * siły jego, *1 Kor.2,5.

20. Któréj dokazał w Chrystusie, gdy go wzbudził od umarłych, * i posadził na prawicy swojéj na niebiesiech, *Kolos.2,12.

21. Wysoko nad wszystkie księstwa i zwierzchności, i mocy, i państwa, i nad wszelkie imię, które się mianuje, nie tylko w tym wieku, ale i w przyszłym;

22. I wszystko poddał * pod nogi jego, a onego dał za głowę † nad wszystkim kościołowi, *Ps.8,7. Mat.28,18. Żyd.2,8. †Efez.4,15. r.5,23. Kolos.1,18.

23. Który jest ciałem jego, i pełnością tego, który wszystko we wszystkich napełnia.

ROŹDZIAŁ II.

I. Żeby wielkość łaski Bożéj objaśnił, przywodzi im na pamięć 1—4. II. iż skazani będąc na potępienie 5—7. III. z łaski zbawieni są 8—12. IV. i bliskimi się Boga stali 13—15. V. za przejednaniem przez Chrystusa uczynioném 16. VI. a przez Ewangelią ogłoszoném 17—22.

I was ożywił, którzyście byli * umarli w upadkach i w grzechach. *Kol.2,13.

2. W którycheście niekiedy * chodzili według zwyczaju świata tego, i według książęcia, który ma władzę na powietrzu, ducha tego, który teraz jest skuteczny w synach niedowiarstwa. *Kolos.3,7.

3. Między którymi i my wszyscy obcowaliśmy niekiedy w pożądliwościach ciała naszego, czyniąc to, co się podobało ciału i myślom, i byliśmy z przyrodzenia dziećmi gniewu, jako i drudzy.

4. Lecz Bóg, który jest bogaty w miłosierdziu, dla wielkiéj miłości swojéj, którą nas umiłował,

II. 5. I gdyśmy byli umarłymi w grzechach, ożywił nas pospołu z Chrystusem, (gdyż łaską * zbawieni jesteście.) *Dzie.15,11.

6. I pospołu z nim wzbudził i pospołu z nim posadził na niebiesiech w Chrystusie Jezusie,

7. Aby okazał w przyszłych wiekach ono nader obfite bogactwo łaski swojéj, z dobrotliwości swojéj przeciwko nam w Chrystusie Jezusie.

III. 8. Albowiem łaską jesteście zbawieni przez wiarę, i to nie jest z was, dar to Boży jest;

9. Nie z uczynków, aby się kto nie chlubił.

10. Albowiem czynem jego jesteśmy, stworzeni w Chrystusie Jezusie ku uczynkom dobrym, które przed tém Bóg zgotował, abyśmy w nich chodzili.

11. Przetoż pamiętajcie, że wy niekiedy będąc poganami w ciele, którzyście byli zwani nieobrzeską od onych,